

A White-tailed Sea Eagle is captured in mid-flight over a body of water. The eagle's wings are fully extended, showing dark brown upper wings and white underwings. It has a white head and neck, a yellow beak, and yellow talons. It is carrying a fish in its talons. The background is a blurred expanse of water and distant land.

Tadeusz Mizera
Krzysztof Chomicz

Bielik – Perła Wielkopolskich Parków Krajobrazowych

The White-Tailed Sea Eagle – The Jewel in the Crown of the Wielkopolska's Landscape Parks

Der Seeadler – Perle der Landschaftsparks in der Region Wielkopolska

Tadeusz Mizera
Krzysztof Chomicz

Bielik – Perła Wielkopolskich Parków Krajobrazowych

The White-Tailed Sea Eagle – The Jewel in the Crown
of the Wielkopolska's Landscape Parks

Der Seeadler – Perle der Landschaftsparks
in der Region Wielkopolska

**SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO**

Wydawca i druk

ZAPOL Sobczyk Sp.j., Szczecin

Recenzent

prof. dr hab. Leszek Jerzak

Mapa

Wydawnictwo Kartograficzne Daunpol Sp. z o.o.,
Maciej Nowak, Tomasz Michalski

Wydano na zlecenie

Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego
Pl. Wolności 18, 61-739 Poznań, tel. 61 65 54 650
www.zpkww.pl, www.ekoedukacja.com.pl
oraz Komitetu Ochrony Orłów

Tłumaczenie angielskie

Kordian Bartoszek

Tłumaczenie niemieckie

Klaus-Peter Wermke

Korekta językowa

Terry Pickford, Thomas Krumenacker, Wojciech Chocianowicz

Skład

Kinga Grela

Tekst i zdjęcia

Tadeusz Mizera, Krzysztof Chomicz

Zdjęcia gniazd na stronach 22, 23, 28, 33

Kuba Pruchniewicz

Współpraca

Wiktor Sawicz

ISBN 978-83-7518-757-1

Szanowni Państwo,

Wzrost zainteresowań przyrodniczych społeczeństwa sprawia, że coraz więcej osób poświęca czas na obserwacje ptaków. Dla jednych przyglądanie się ptakom to czas miło spędzony na łonie natury, a dla innych to pasja na całe życie. W naszym województwie posiadamy aż 13 parków krajobrazowych i we wszystkich z nich możemy nie tylko wypoczywać, ale również podglądać życie ptaków. Spośród około 300 gatunków ptaków zarejestrowanych w naszych parkach największym jest bielik. Wzrost liczebności tego orła w naszych regionie jest przykładem sukcesu służb ochrony przyrody i leśników. Gatunek, który zaledwie sto lat temu znajdował się na granicy wymarcia, odżył jak feniks z popiołów i dziś możemy podziwiać jego majestatyczny lot nad wieloma wodami Wielkopolski.

Album „Bielik – Perła Wielkopolskich Parków Krajobrazowych” jest efektem wieloletniej pracy autorów, którzy od kilkadziesiątu lat badają i dokumentują życie tego największego ptaka drapieżnego regionu.

Mam nadzieję, że album ten dostarczy Czytelnikom wspaniałych wrażeń, a przede wszystkim zachęci do odwiedzania parków krajobrazowych i podziwiania perły naszej przyrody.

Marzena Wodzińska

Członek Zarządu Województwa Wielkopolskiego

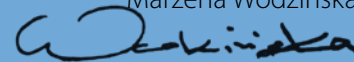
Dear Reader,

With societies increasing interest in nature more and more of our citizens are now spending much of their leisure time bird-watching. For some it has become a way to enjoy their free time allowing them to get much closer to nature and the natural environment; for others it has become the passion of their lives. Our stewardship offers 13 landscape parks in which people are invited not only to enjoy the facilities available, but also enabling many more people a much closer relationship with the birds and animal that inhabit these important areas.

Within the parks approximately 300 bird species have been recorded, including the largest and most majestic of all Polish raptors the White-Tailed Sea Eagle. The increase population of this single species in the region is a good example of the successful cooperation between nature conservation and our forestry services. Like the phoenix rising from the ashes, the White-tailed Sea Eagle has increased in number avoiding extinction. Today we are able to admire its majestic flight above the Wielkopolska Region's ponds and lakes. The book "The White-Tailed Sea Eagle – The Jewel of the Wielkopolska Region Landscape Parks" is a culmination of many years of hard work by the authors researching and documenting the life of this largest bird of prey.

I hope all Readers will find the information the book contains exiting, but above all I sincerely hope many will be encouraged to visit our landscape parks where they can admire all of nature's Jewels within these beautiful landscape settings.

Marzena Wodzińska

Member of the Board of the Wielkopolska Region

Liebe Leserinnen und Leser,

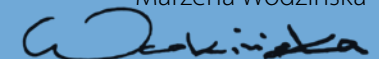
Das Interesse für die Natur wächst in unserer Gesellschaft spürbar. Und so verbringen auch immer mehr Menschen einen beträchtlichen Teil ihrer freien Zeit beim Vogelbeobachten. Die einen tun dies, um der Stadt für ein paar Stunden zu entkommen und der Natur nahe zu sein. Für andere ist das Vogelbeobachten zu einer Leidenschaft für das ganze Leben geworden. Unsere Woiwodschaft beherbergt 13 Landschaftsparks, die dazu einladen, dort zu entspannen. Zugleich bieten sie vielen Menschen die Chance, eine engere Beziehung zur Vogelwelt – und zu anderen Tieren – aufzubauen, die dort reichhaltig anzutreffen sind.

In den Landschaftsparks wurden bisher nicht weniger als rund 300 verschiedene Vogelarten nachgewiesen – darunter auch der größte und majestätischste polnische Greifvogel: Der Seeadler. Der deutliche Bestandsanstieg dieser Art in unserer Region ist ein Paradebeispiel für die gelungene Zusammenarbeit zwischen Naturschutz und Forstwirtschaft. Wie der sprichwörtliche „Phönix aus der Asche“ hat sich der Seeadler vom Rande des Aussterbens erhoben und in lichte Bestands-Höhen emporgeschwungen. Heute können wir uns wieder an vielen Seen und Teichen der Region Wielkopolska am Anblick des grandiosen Herrschers der Lüfte erfreuen.

Der folgende Beitrag „Der Seeadler – Perle der Landschaftsparks in der Region Wielkopolska“ ist das Ergebnis langjähriger harter Arbeit der Autoren, die das Leben des Seeadlers erforscht und dokumentiert haben.

Ich wünsche allen Lesern eine spannende und informative Lektüre. Vor allem aber hoffe ich, dass Sie, liebe Leserin, lieber Leser, dadurch angeregt werden, selbst unsere Landschaftsparks zu besuchen um die Perlen unserer Natur in einer wunderschönen natürlichen Umgebung zu erleben.

Marzena Wodzińska

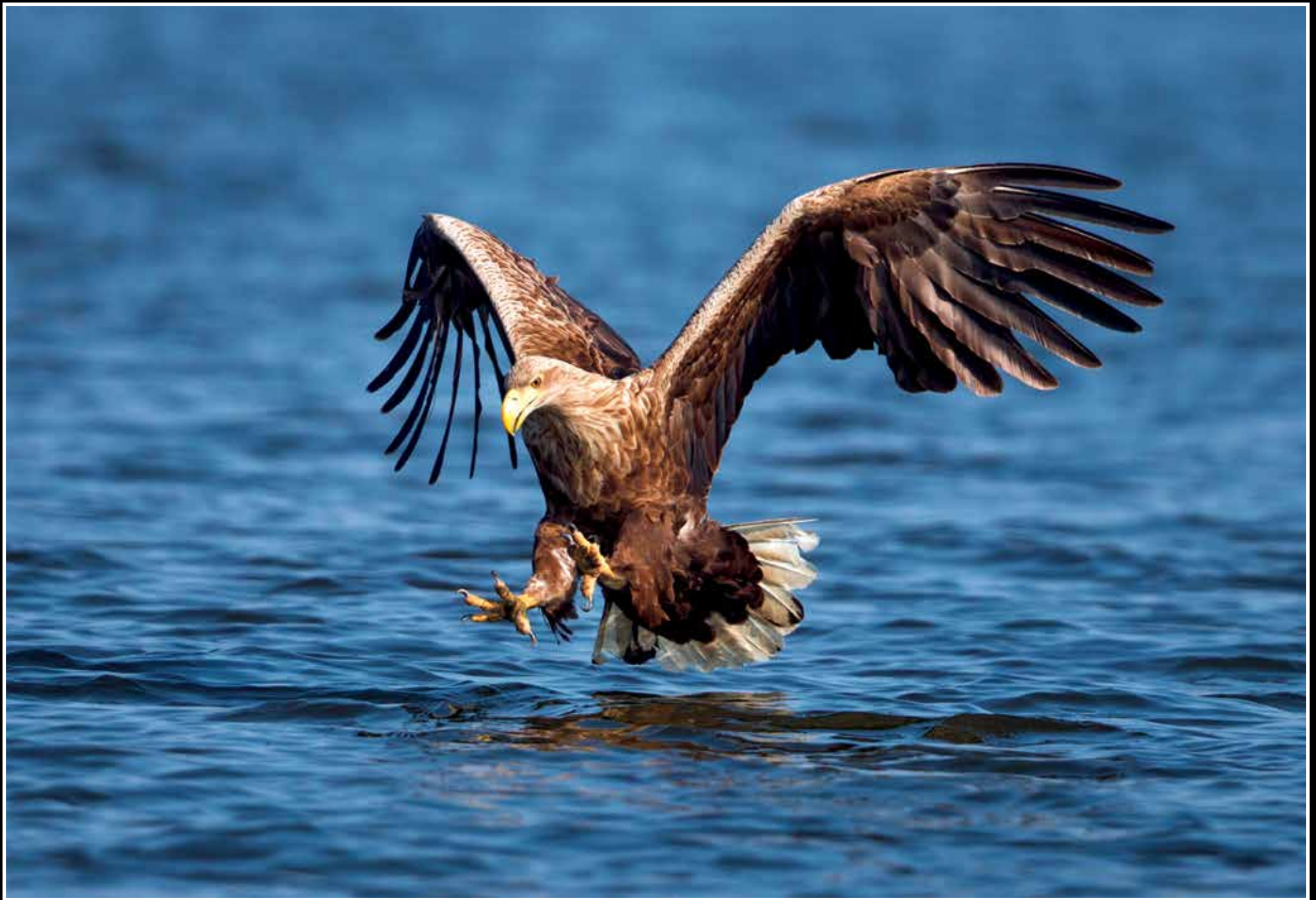
Mitglied im Verwaltungsrat der Region Wielkopolska

Z historią Polski „biały orzeł” związany jest od wieków. Po raz pierwszy zaistniał jako godło królewskie za czasów Przemysła II w roku 1295, a w postaci godła państwowego przetrwał do dzisiaj. Stylizowany wizerunek białego orła widnieje w herbie województwa wielkopolskiego oraz w herbach wielu miast naszego regionu. Historycy i przyrodnicy „toczą boje” o to, który ptak widnieje w naszym herbie. Żaden gatunek ptaka nie jest cały biały, lecz to właśnie bielik posiada śnieżnobiały ogon, a niekiedy również bardzo jasną głowę. Który gatunek posłużył jako pierwowzór stylizowanemu wizerunkowi, trudno jest dziś obiektywnie rozstrzygnąć. Za bielikiem przemawiają argumenty, że na większości wizerunków „białego orła” dawni artyści uwypuklali potężny dziób oraz nieopierzone skoki, czyli cechy niewątpliwie wyróżniające bielika od innych podobnych gatunków orłów. W średniowieczu większość miast i osad lokowano nad brzegami rzek i jezior, a połów ryb był wówczas zajęciem powszechnym. Z pewnością nasi przodkowie obcowali z tym gatunkiem częściej niż z jakimkolwiek innym orłem.

Throughout the ages the “White Eagle” has been closely associated with the history of Poland. This important species was first adopted as the king’s emblem in times of Przemysł II in 1295 and remains the State’s emblem today. A stylized image of a white eagle is present in the emblem of the Wielkopolska voivodeship as well as many cities throughout our region. Historians and nature experts argue as to which bird is actually depicted in the crest. None of the bird species is purely white, but the White-Tailed Sea Eagle is the only species with a snow-white tail and often very pale head. Today it is impossible to tell with any certainty. A fact supporting this theory might be that in many images of the “white eagle” the artists exposed huge bill and bare tarsi – an important feature that distinguish this species from any other eagle species. Besides in Middle Ages most cities were situated near rivers and lakes where fishing was a common occupation. There is little doubt that our ancestors had many opportunities of observing this species more frequently than any other eagles.

Seit Jahrhunderten ist der „Weiße Adler” auf das Engste mit der Geschichte Polens verbunden. Zum ersten Mal wurde diese wichtige Vogelart 1295 zur Herrschaftszeit von Przemysł II als Wappenvogel für das Königliche Emblem erkoren. Bis heute ist er das Wappentier Polens. Auch im Wappen der Woiwodschaft Wielkopolska und in dem vieler Städte der Region findet sich der stilisierte „Weiße Adler”. Historiker und Vogelkundler streiten sich bis heute darüber, welche genaue Art dort eigentlich abgebildet ist. Keiner unserer Greifvögel ist komplett weiß. Aber der ausgefärbte Seeadler hat einen rein weißen Schwanz und einen sehr hellen Kopf. Wenn also auch einiges für den Seeadler spricht: Aus heutiger Sicht ist es dennoch nicht möglich, den Wappenvogel mit völliger Gewissheit dieser Art zuzuordnen. Für den Seeadler spricht auch, dass die frühen Künstler auf vielen ihrer Bilder den „Weißen Adler” mit einem riesigen Schnabel und unbefiedertem Tarsus darstellen, zwei wichtige Unterscheidungsmerkmale des Seeadlers zu anderen Adlerarten. Im Mittelalter befanden sich zudem die meisten Städte entlang von Flüssen oder Seen, an denen Angeln eine weit verbreitete Beschäftigung war. Deshalb gibt es keinen Zweifel daran, dass unsere Vorfahren dem Seeadler um ein Vielfaches häufiger begegnen konnten, als jeder andere Adlerart.

Nazwa rodzajowa bielika *Haliaeetus* jest pochodzenia greckiego i powstała z połączenia słów: *hals* – morze, oraz *aetos* – orzeł. Taki źródłosłów sprawił, że w większości języków europejskich ptak ten nazywany jest właśnie orłem morskim, np. Seeadler (niem.), White-tailed Sea Eagle (ang.), Aquila di Mare (włoski), a nawet nasi południowi sąsiedzi używają nazwy Orel morsky. Dawniej w języku polskim używano szeregu nazw: orzeł łomignat, orzeł ślepy, orzeł bielec, orzeł bosy, orzeł morski, orzeł białołowy, birkut.

The scientific name of the White-Tailed Sea Eagle *Haliaeetus* originates from two Greek words: *hals* – meaning the sea and *aetos* – meaning the eagle. This origin is maintained in most European languages as the bird is often called “the sea eagle”, for instance Seeadler (in German), the White-Tailed Sea Eagle (in English), Aquila di Mare (in Italian). Even our southern neighbors use the name “Sea eagle – Orel morsky”. In Polish many different names were used in the past: orzeł łomignat, orzeł ślepy, orzeł bielec, orzeł bosy, orzeł morski, orzeł białołowy, birkut.

Der wissenschaftliche Name des Seeadlers *Haliaeetus* leitet sich aus zwei griechischen Wörtern ab: *hals* – der See – und *aetos* – der Adler. Entsprechend dieses Ursprungs hat der Seeadler in vielen Sprachen seinen Namen bekommen, so auch im Deutschen, im Englischen („White-tailed Sea Eagle“) oder im Italienischen („Aquila di Mare“). Auch unsere tschechischen Nachbarn nennen ihn entsprechend „Orel morsky“. In Polen selbst wurden früher viele verschiedene Namenvarianten benutzt: orzeł łomignat, orzeł ślepy, orzeł bielec, orzeł bosy, orzeł morski, orzeł białołowy, birkut.

Bielik (*Haliaeetus albicilla* L.) jest największym w Polsce współcześnie gniazdującym gatunkiem wśród ptaków szponiastych (dawniej zwanych jako ptaki drapieżne). Rozpiętość skrzydeł samicy bielika dochodzi do 2,5 metra!, co znacznie przewyższa rozpiętość ramion rosnącego mężczyzny. Samice osiągają masę ciała 5 kg, niekiedy ponad 6 kg. Samce są wyraźnie mniejsze (odpowiednio ok. 4 kg i 215–225 cm). Orły te wyraźnie różnią się od wszystkich innych krajowych gatunków. Cechą ptaków dorosłych jest śnieżnobiały, klinowaty ogon, nieopierzone żółte skoki (nogi), intensywnie żółty dziób oraz ogromne „deskowate” skrzydła z wyraźnie widocznymi u szybujących ptaków lotkami. Można je więc łatwo rozpoznać nawet z dużej odległości. Ptaki młodociane są ciemno ubarwione. Młode w miarę dorastania jaśnieją i około 5 roku życia są już podobne do rodziców. Bieliki są ptakami długowiecznymi. Mogą osiągnąć wiek ponad 30 lat, a w niewoli nawet 42 lata. Tworzą trwałe pary.

The White-Tailed Sea Eagle (*Haliaeetus albicilla* L.) is the largest raptor species nesting currently in Poland. The wing span of a female extends to almost 250 cm, well over the arm length of a tall man. Females can weigh up to 5, or even 6 kilos while males are considerably smaller (respectively 215–225 cm and approx. 4 kg). Adult White-tailed Sea Eagles are distinguished from other native eagle species by an almost snow-white, wedge-shaped tail, partly bare tarsi (legs), a deep yellow bill and huge “plank-like” wings with fingers clearly visible when soaring allowing for easy identification even from a distance. Juvenile birds are rather dark and become paler with age. When they reach the age of 5 years they begin to resemble adult birds. White-Tailed Sea Eagles are long-living – in the wild they can reach an age of 30 years, 42 in captivity. They form permanent pair bonds throughout their lives.

Der Seeadler (*Haliaeetus albicilla* L.) ist die größte Greifvogelart, die gegenwärtig in Polen brütet. Die Flügelspannweite eines Weibchens erreicht fast 250 cm, weit mehr, als die ausgestreckten Arme selbst eines großen Mannes. Weibliche Seeadler können bis zu fünf oder sogar sechs Kilogramm wiegen, während die Männchen deutlich kleiner und leichter sind (Spannweite 215–225 cm, Gewicht rund 4 Kilogramm). Ausgefärbte, adulte Seeadler unterscheiden sich von allen anderen hiesigen Adlerarten durch einen fast schneeweißen und keilförmigen Schwanz, teilweise unbefiederte Tarsi (Beine), einen tiefgelben Schnabel und breite, „brettartige“ Flügel mit ausgeprägten „Fingern“, die selbst auf große Entfernung eine sichere Bestimmung möglich machen. Jungvögel sind dunkel gefärbt. Mit zunehmendem Alter hellt sich das Gefieder auf. Erst ab einem Alter von fünf Jahren beginnen sie, Altvögeln zu gleichen. Seeadler sind sehr langlebige Vögel. In Freiheit können sie 30 Jahre alt werden, in Gefangenschaft sogar bis zu 42 Jahre. Seeadler halten ein Leben lang am Partner fest.

Na początku XX wieku w Wielkopolsce gniazdowały zaledwie 2–3 pary. Do lat 1960. stan ten wzrósł niewiele. Poważnym zagrożeniem dla rozwoju populacji było powszechne stosowanie w rolnictwie DDT – środka ochrony roślin. Podtrute ptaki znosiły jaja o zbyt cienkich skorupach i nie mogły dochować się potomstwa. Przełom nastąpił w latach 1970. po zakazie stosowania DDT w całej Europie, a w szczególności po wdrożeniu w 1984 roku nowoczesnej formy ochrony w postaci ustanawiania stref ochronnych wokół gniazd. Na mocy rozporządzenia ministra obszar o promieniu 200 metrów wokół gniazda bielika podlegał ścisłej ochronie w ciągu całego roku. Dodatkowo w sezonie lęgowym (tj. od 1 stycznia do 31 lipca) obowiązywał zakaz wykonywania prac leśnych na obszarze w promieniu do 500 metrów od gniazda. Przepisy te umożliwiły ochronę miejsc rozrodu oraz zapewniły ptakom niezbędny spokój w czasie odchowu piskląt. Na początku lat 1980. występowało u nas 8 par, a na początku naszego stulecia już około 80 par. Aktualnie gniazduje w Wielkopolsce prawie 100 par, a w całym kraju aż 1300–1500 par. Najwięcej na Pomorzu i na Mazurach.

In the beginning of the 20th century there were only 2–3 breeding White-Tailed Sea Eagle pairs in the Wielkopolska region of Poland. This position did not change much until the 1960's. A serious threat for the population's development was a common use of DDT in agriculture. This resulted in egg shell thinning causing eggs to break and much reduced reproduction. The breakthrough came in the 1970's when the use of DDT in Europe was banned. In 1984 Polish Authorities introduced further steps to improve the breeding success by establishing 'exclusion zones' around nests. These important conservation measures were implemented at a Polish Ministry level. A 200 meter exclusion zone strictly protected all nests throughout the year and additionally during the breeding season (from 1st of January till 31st of July). In addition no forestry activity was allowed within the 500 meter radius of any nest. These revolutionary regulations protected all breeding territories providing the peace and security necessary for breeding pairs to successfully raise their chicks. The number of pairs increased to 8 in 1980, rising to 80 pairs by the beginning of the twenty first century. At the present times there are at least 100 breeding pairs in the region and between 1300–1500 pairs in the whole country, mostly in Pomerania and Masuria.

Zu Beginn des 20. Jahrhunderts betrug der Bestand des Seeadlers in der Region Wielkopolska nur noch 2–3 Brutpaare. Diese Situation änderte sich kaum bis in die 1960er Jahre. Eine der größten Bedrohungen für die Art war der weit verbreitete Einsatz des Insektenvernichtungsmittels DDT in der Landwirtschaft. Das DDT führte zu einer starken Verdünnung der Vogeleierschalen mit der Folge, dass viele Eier beim Bebrüten zerbrachen. Entsprechend gering fiel die Reproduktion der Seeadler zur Zeit des massenhaften DDT-Einsatzes aus. Die Wende für den Seeadler – wie für viele andere Greifvogelarten auch – kam in den 1970er Jahren mit dem Verbot von DDT. 1984 folgte ein weiterer wichtiger Schritt im Seeadlerschutz durch die Einführung von Horstschutzzonen um Neststandorte. Diese wichtigen Maßnahmen wurden auf Ministeriumsebene umgesetzt. Seitdem gilt in einem Radius von 200 Metern um einen Neststandort ein ganzjähriger vollständiger Schutz. Im Brutzeitraum vom 1. Januar bis zum 31. Juli gelten besonders strikte Schutzvorschriften. Darüber hinaus sind Forst-Arbeiten in einem Radius von 500 Metern um ein Seeadler-Nest verboten. Diese geradezu revolutionären Maßnahmen stellen die Ruhe und Ungestörtheit der Brutreviere sicher, die nötig sind, damit die Adler ihre Jungen erfolgreich großziehen können. Die Zahl der Seeadler-Paare stieg dank dieser Maßnahmen auf 8 im Jahr 1980 und auf 80 zur Jahrtausendwende an. Gegenwärtig brüten mindestens 100 Seeadler-Paare in der Region. Im gesamten Polen beträgt die Population mittlerweile zwischen 1300 und 1500 Paare. Besonders hohe Dichten erreicht der Seeadler in Pommern und Masuren.

Najliczniej, w ilości aż 9 par, bielik występuje w Sierakowskim Parku Krajobrazowym. Możemy go zaobserwować niemal nad wszystkimi stawami rybnymi i wieloma jeziorami. Zimą ptaki skupiają się wzdłuż Warty

w pobliżu nie zamrzniętych oparzelisk. Niezapomnianych wrażeń dostarczają złoty na noclegowiska.

Niekiedy na jednym drzewie nocuje po kilkanaście osobników. Ponadto bieliki gniazdują w pozostałych parkach krajobrazowych: Żerkowsko-Czeszewskim – 3 pary, Rogalińskim – 2 pary oraz po jednej parze w PK Dolina Baryczy, Nadwarciańskim, Promno, Puszcza Zielonka, Przemęckim i Pszczewskim. Poznaniacy mogą je spotkać również nad Wartą w okolicach Wilczego Młyna.

The region with the highest density of breeding pairs is the Sierakow Landscape Park, with 9 active nests of White-Tailed Sea Eagle. Here on a daily basis eagles can be observed fishing at almost every fish pond and over many lakes. During winter many of these birds concentrate along the Warta river near stretches of unfrozen water. Groups of eagles also gather for the night in one place, where over a dozen of individuals can be observed perched together in one tree. Such observations are always spectacular. White-Tailed Sea Eagles nest also in other Landscape Parks: Żerkowsko-Czeszewski – 3 pairs, Rogaliński – 2 pairs and Dolina Baryczy, Nadwarciański, Promno, Puszcza Zielonka, Przemęcki and Pszczewski – 1 pair each. The citizens of Poznań can observe the birds at the Warta river near Wilczy Młyn.

Die Region mit der höchsten Seeadler-Dichte ist der Landschaftspark Sierakow, in dem neun Brutpaare zu Hause sind. Hier können zu jeder Tages- und Jahreszeit an fast jedem See oder Teich Seeadler beobachtet werden. Im Winter versammeln sich Seeadler in größeren Gruppen entlang eisfreier Abschnitte der Warthe. Auch die Nacht verbringen Seeadler oft an gemeinsamen Ruheplätzen. Dort können mit etwas Glück bis zu einem Dutzend Adler im gleichen Baum gesehen werden. Solche Beobachtungen sind immer spektakuläre Höhepunkte eines Ausflugs in die Natur. Auch in anderen Landschaftsparks brüten Seeadler: Żerkowsko-Czeszewski – 3 Paare, Rogaliński – 2 Paare und Dolina Baryczy, Nadwarciański, Promno, Puszcza Zielonka, Przemęcki and Pszczewski – je ein Paar. Die Bürger von Poznań können die Vögel an der Warthe bei Wilczy Młyn beobachten.

Bielik jest silnie związany z wodami. Tam głównie zdobywa pokarm. Poluje na ryby i ptaki wodno-błotne. Rzadko chwyta ssaki, zimą ważną część diety stanowi padlina. Dorosły ptak dziennie zjada około 500–800 gramów karmy. Niekiedy pości kilka dni, by później na raz skonsumować nawet 1,5 kg mięsa. Wzrost ilości par spowodował, że bieliki osiedliły się w środowiskach suboptymalnych, położonych z dala od wód. W takich miejscach ptaki polują na średniej wielkości ssaki (zające, młode sarny, liski, małe dziki), a nawet na wałęsające się domowe koty. Podczas polowania bieliki stosują różne techniki łowieckie. Zazwyczaj polują z zasiadki, przesiadując nad wodą na drzewach i wypatrując zdobyczy. Polują w ten sposób na ptaki, zazwyczaj na łyski, oraz na ryby. Niekiedy widzimy dwa ptaki wspólnie polujące i współpracujące ze sobą. Współdziałanie drapieżników polega na

zespołowym ataku na stado łyszek lub kaczek. W grupie ofiary te dość skutecznie bronią się przed atakami pojedynczego napastnika, a ich standardową techniką obronną jest synchroniczne nurkowanie. Gdy jednak łyski wynurzają się z wody po ataku pierwszego osobnika, w tym momencie są atakowane przez drugiego – powoduje to rozproszenie się stada i umożliwia bielikom schwytanie zdobyczy. Niekiedy bielik zawisa nad przerażonymi ptakami, które za wszelką cenę usiłują uciec. W tym czasie drugi z napastników lata w pobliżu i korzysta z zaskoczenia.

The White-Tailed Sea Eagle has always had a close relationship with water, where they mainly hunt for prey – mainly fish and water birds for example coot and duck. Rarely does the White-Tailed Eagle catch mammals, preferring in the winter time to feed upon carrion which is the major part of this eagle's diet. Adult bird consumes 500–800 g of food daily. Sometimes they fast for a few days to eat up to 1,5 kg of meat later. The increase in the number of White-Tailed Sea Eagles in Poland has forced many pairs to occupy sub-optimal territories, away from water. In such places their diet comprises of small mammals (hares, young roe-deers, fox and wild boar piglets) or even roving domestic cats. They use different hunting techniques – usually they perch on a tree near water in search of their favorite prey – birds and fish. Sometimes two birds can be observed in cooperative hunting. The cooperation takes place when attacking a flock of coots or ducks which in a group can effectively defend themselves against a single attacker by means of synchronized diving beneath the water. But when resurfaced after the attempt of the first attacker, they are often attacked for a second time by another eagle causing the flock to scatter, which then facilitates catching the targeted prey. Sometimes one of the raptors hangs in the air above a flock and another one circles nearby waiting for a chance to catch a surprised individual.

Seeadler haben stets eine enge Bindung an Wasser. Dort jagen sie ihre Beute, vor allem Fische und Wasservögel wie Blässhühner und Enten. Säugetiere jagen Seeadler eher selten. Im Winter macht Aas einen Großteil der Nahrung aus. Altvögel brauchen täglich rund 500 bis 800 Gramm Nahrung. Sie können aber auch über Tage hinweg fasten und dann mit einem Mal bis zu 1,5 Kilogramm Fleisch aufnehmen. Der Bestandsanstieg der Seeadler in Polen hat einen solchen Populationsdruck aufgebaut, dass viele Paare mittlerweile nicht-optimale wasserferne Lebensräume besiedeln. In diesen Gebieten ernähren sich die Adler von Säugetieren wie Feldhasen, Rehkitzen, Fuchsjungen und Wildschwein-Frischlingen. Selbst streunende Hauskatzen können zur Beute von Seeadlern in diesen suboptimalen Lebensräumen werden. Seeadler verstehen sich auf verschiedene Jagdtechniken. Meistens beobachten sie von einer Sitzwarte nahe des Wassers aus die Umgebung und schlagen zu, sobald sich ihre Lieblingsbeute blicken lässt: Fische und Vögel. Manchmal kann man auch beobachten, wie zwei Vögel gemeinsam jagen. Das ist zum Beispiel bei der Jagd nach Wasservögeln der Fall. Enten oder Blässhühner können sich einem einzelnen Angreifer durch synchrones Abtauchen entziehen. Sind sie dem Angriff des ersten Adlers entgangen und tauchen wieder auf, sind sie dann Angriffen eines zweiten Seeadlers ausgesetzt. Die auseinanderstiebende Enten- oder Blässhühngruppe bietet dann oft die Gelegenheit für einen der Adler, ein einzelnes Beutetier herauszupicken und zu erbeuten. Manchmal steht einer der Adler in der Luft über einer Gruppe Beutevögel, während der Jagdpartner etwas abgesetzt kreist und darauf wartet, eine der überraschten Enten zu ergreifen, während diese ganz auf den ersten Angreifer fixiert ist.

Bardzo spektakularnym sposobem zdobywania pokarmu jest kleptopasożytnictwo. Bieliki kradną pokarm innym ptakom, jak również innym bielikom. Obserwujemy to jesienią i zimą, zwłaszcza na stawach rybnych, gdzie gromadzi się większa liczba tych ptaków.

A spectacular way of food is cleptoparasitism – White-Tailed Sea Eagles steal food from other birds, even of the same genus. This behavior is often observed in autumn and winter especially near fish ponds where the raptors gather in larger numbers.

Eine weitere spektakuläre Art des Nahrungserwerbs ist der Kleptoparasitismus – das Stehlen der Beute anderer Vogelarten – oft auch anderer Seeadler. Dieses Verhalten kann man vor allem im Herbst und im Winter in der Nähe von Fischteichen beobachten, an denen sich Seeadler zu Gruppen versammeln.

Bieliki budują gniazda na drzewach. Zawsze jest to duża konstrukcja umieszczona w koronie dorodnego drzewa. Nowo zbudowane gniazdo ma rozmiary około 1 m średnicy i 0,5 m wysokości. Ponieważ ptaki wykorzystują siedzibę przez wiele lat, każdego roku donoszą nowe gałęzie, po latach największe gniazda osiągają 4 m wysokości i 2,5 m średnicy. Masa takiego gniazda może osiągać blisko tonę. W Wielkopolsce wiele gniazd było zajmowanych przez kilkanaście lat, rok po roku. O ile ptaki nie są niepokojone, to nowe gniazdo budują w tej samej kępie lasu. O przywiązaniu do tradycyjnych miejsc gniazdowania świadczy osiedlenie się bielika na wyspie w Sierakowskim PK po niemal 80 latach przerwy. Bieliki zazwyczaj budują własne gniazdo od podstaw, niekiedy tylko zajmują gniazda innych gatunków ptaków (np. bociana czarnego, myszółowa, jastrzębia), odpowiednio je powiększając do własnych potrzeb. Opuszczone gniazda bielika zajmowane są przez puchacze, kanie czarne, krzyżówki, a nawet tak drobne ptaki jak kobuzy. Wewnątrz zasiedlonych gniazd bielików gniazdują drobne ptaki: pliszki siwe, mazurki, szpaki, pełzacze, korzystając poniekąd na „opiece”, jaką im zapewnia potężny gospodarz.

White-Tailed Sea Eagles build their nests in trees. The nest is always an impressive structure located in the crown of an old tree. Newly built nests are approximately 1 meter in diameter and 0,5 meter in depth. Nests are used by a single pair of eagles for many years, new branches being added each year. Nests have been recorded as high as 4 meters and 2,5 meters in diameter, and can weigh up to a ton. Many nests in Wielkopolska have been used in succession for over ten years. If not disturbed, new nests are built in the same part of the forest. The best example of how these birds are attracted to traditional breeding sites is a case where one pair re-occupied a territory on an island in the Sieraków Landscape Park after an 80-years absence. White-Tailed Sea Eagles build nests from scratch, rarely adapting nests of other bird species (for example Black Storks, Common Buzzards or Goshawks). Abandoned White-Tailed Sea Eagle nests, on the other hand, are often used by Eagle Owls, Black Kites, Mallards or even smaller birds like Hobbies. Inside active White-Tailed Sea Eagles nests small birds also build their home – White Wagtails, Tree Sparrows, Starlings and Tree-creepers. They all profit from the “protection” of their impressive host.

Seeadler bauen ihre Nester in Bäume. Der Horst ist eine eindrucksvolle Konstruktion, fast immer im Kronenbereich alter Bäume gebaut. Neu errichtete Nester haben einen Durchmesser von etwa einem Meter und eine Tiefe von 50 Zentimetern. Ein Seeadler-Paar benutzt das selbe Nest oft für viele Jahre. In jedem neuen Brutzyklus werden die Horste ausgebaut und wachsen allmählich zu regelrechten Burgen. Es wurden schon Nester gefunden, die vier Meter hoch waren und einen Durchmesser von 2,5 Metern aufwiesen. Solche Horste können bis zu einer Tonne wiegen. In der Region Wielkopolska sind einige Nester bereits über einen Zeitraum von mehr als zehn Jahren hintereinander besetzt. Wenn sich ein Wald als ungestört herausgestellt hat, werden auch die neuen Nester im gleichen Wald-Abschnitt errichtet. Ein besonders eindrucksvolles Beispiel für den großen Traditionalismus unter Seeadlern ist der Fall eines Horststandortes auf einer Insel im Landschaftspark Sieraków. Dort siedelten sich Seeadler nach mehr als 80-jähriger Abwesenheit wieder an einem traditionellen Brutplatz an. Seeadler bauen ihre Nester zumeist von Grund auf selbst. Nur selten nehmen sie die Nester anderer Vogelarten als Grundlage (etwa die von Schwarzstörchen, Habichten oder Mäusebussarden). Verlassene Seeadler-Horste dienen wiederum häufig anderen Vogelarten als Nest, etwa Uhus, Schwarzmilanen, Stockenten oder selbst kleinen Arten wie Baumfalken. Als Untermieter von Seeadler-Nestern brüten gelegentlich Singvögel im Unterbau der Horste – etwa Bachstelzen, Stare, Feldsperlinge oder Baumläufer. Sie machen sich den Schutz ihres mächtigen „Gastgebers“ zunutze.

Wszystkie gatunki ptaków wiosną budują gniazda. Sezon budowy gniazd u bielików rozpoczyna się późną jesienią. Niektóre pary budują wtedy nowe gniazdo od podstaw, inne poprawiają stare, donosząc świeże gałęzie. Podczas zimy ptaki dorosłe pozostają w rewirach, a niektóre osobniki młodociane podejmują dłuższe wędrówki do Środkowej i Zachodniej Europy. Inne młodociane ptaki pozostają w rewirach rodziców. Jesienią najliczniej młode bieliki spotyka się na spuszczonej stawach rybnych. Grupy po kilka, a nawet po kilkadziesiąt ptaków żerują na rybach uwięzionych na płycznach.

All bird species build nests in the spring. However, in the case of White-Tailed Sea Eagles this process begins in late autumn. Some pairs build new nests, others only renew old ones with fresh branches. In winter adult birds remain within their territories while juvenile birds migrate to Central or Western Europe. Some juveniles can also remain within their parents' territories. In autumn most juvenile birds can be observed near fish ponds where groups of several or even several tens of individuals feed on fish trapped in shallow water.

Alle Vogelarten bauen im Frühling ihr Nest. Beim Seeadler beginnt dieser Prozess allerdings bereits im Herbst. Einige Seeadler-Paare bauen dann einen komplett neuen Horst, andere belassen es bei der Ausbesserung des bestehenden Nests mit einigen neuen Zweigen. Den Winter verbringen die Altvögel in ihren Brutrevieren. Die jungen Adler ziehen allerdings nach Zentral- und Westeuropa. Manchmal bleiben aber auch sie im Revier ihrer Eltern. Im Herbst kann es an Fischteichen zu Ansammlungen junger Seeadler kommen, die dann in Gruppen – gelegentlich bis zu einem Dutzend Individuen stark – im seichten Wasser der abgelassenen Teiche Fische als leichte Beute fangen.

Bieliki składają jaja bardzo wcześnie, niekiedy już pod koniec lutego, a ostatnie pary czynią to pod koniec marca. Pełne zniesienie składa się z 2–3 jaj, wyjątkowo z 1 lub 4. Wysiadują oboje rodzice, samica nieco częściej i zawsze w nocy. Jaja są inkubowane przez około 38 dni. Bieliki wysiadują po złożeniu pierwszego jaja, co sprawia, że pisklęta kłują się asynchronicznie. Niekiedy rozpiętość wieku pomiędzy najmłodszym a najstarszym wynosi tydzień, co sprawia, że ostatnie pisklę często nie zdoła przetrwać w rywalizacji ze starszym rodzeństwem. Zjawisko to nazywamy kainizmem. Jest ono często spotykane u orła przedniego. Trojaczki u bielików odchowują się prawie każdego roku, zwłaszcza na terenach obfitujących w pokarm. Para odchowująca dwójkę młodych upolowała około 116 kg ryb, czego każde pisklę otrzymało po około 52 kg, a pozostałe 12 kg skonsumowali rodzice. Na własne potrzeby dorosły bielik potrzebuje dziennie około 0,5 kg karmy.

White-Tailed Sea Eagles lay their eggs very early, between the beginning of February and end of March. The clutch consists usually of 2–3 eggs, exceptionally 1 or 4. Both parents incubate their eggs, female more often and always during the night. Eggs are incubated for 38 days. Since White-Tailed Sea Eagles hatch from the first egg laid, the hatch-lings come to life asynchronously. The age difference between the youngest and the oldest can reach one week. This age difference can cause difficulties for the former's chance of survival, known as the Cane and Able syndrome, where the youngest sibling is often killed by the older sibling; a common and well documented occurrence in Golden Eagles. Clutches of three occur every year especially in abundant food supply territories. One nesting pair with two chicks brought to nest 116 kg of fish, of which each chick received 52 kg and the rest 12 kg was consumed by the adults. For its own purposes an adult White-Tailed Sea Eagle needs 0.5 kg of food daily.

Seeadler beginnen zeitig mit der Brut und legen ihre Eier bereits sehr früh im Jahr, zwischen Anfang Februar und Ende März. Das Gelege umfasst normalerweise zwei bis drei Eier, seltener ein oder vier Eier. An der Brut beteiligen sich beide Elterntiere, das Weibchen übernimmt aber einen größeren Teil. Auch bei Nacht brütet stets das Weibchen. Die Brutdauer beträgt 38 Tage. Weil Seeadler mit der Ablage des ersten Eis anfangen zu brüten, schlüpfen auch die Jungen zu unterschiedlichen Zeitpunkten – nach jeweils 38 Tagen. Der Altersunterschied zwischen dem jüngsten und dem ältesten Jungvogel kann entsprechend bis zu einer Woche betragen. Der erhebliche Unterschied in der Entwicklung kann für den jüngsten Vogel dramatische Folgen haben. Nicht selten wird das jüngste Geschwister vom Ältesten getötet. Dieses bei anderen Adlerarten wie dem Schreiadler und dem Steinadler noch ausgeprägtere Phänomen wird in Anlehnung an die biblische Geschichte auch Kain-und-Abel-Phänomen genannt.

Bruten mit drei Jungvögeln gibt es in jedem Jahr, besonders in Revieren, die reich an Nahrung sind. Ein untersuchtes Seeadler-Paar mit zwei Jungvögeln brachte in einer Brutsaison 116 Kilogramm Fisch an den Horst. Davon erhielt jedes der beiden Adlerküken 52 Kilogramm, die restlichen 12 Kilogramm verzehrten die Altvögel selbst. Ein erwachsener Seeadler benötigt rund ein halbes Kilo Fleisch am Tag.

Pisklęta przebywają w gnieździe 10–12 tygodni. Młode samczyki opuszczają gniazdo nieco wcześniej. Przez następne 5–6 tygodni młode pozostają nadal pod opieką rodziców. W miarę potrzeb są dokarmiane. Przez pierwszych 5 lat życia, nim osiągną dojrzałość, prowadzą koczowniczy tryb życia. Około szóstego roku dobierają się w pary i przez następnych 20–30 lat tworzą zgodny związek. Bieliki są przykładem trwałych związków partnerskich. Nowy osobnik w parze pojawia się po śmierci jednego z partnerów. Z uwagi na dużą ilość ptaków niełęgowych, ubytki po śmierci partnera są uzupełniane już po kilku dniach, niekiedy trwa to kilka tygodni.

The chicks remain in nest for 10–12 weeks. Young males leave the nest slightly earlier than females. During 5–6 weeks fledged juvenile birds remain under parental care and are fed where necessary. Throughout the first 4–5 years of their lives these sub-adult birds lead nomadic lives until they reach maturity. At the age of around 6 they mate and form a solid relationship for the next 20–30 years. White-Tailed Sea Eagles are a good example of a monogamous partnership. New individuals are acceptable only after death of one partner. With sufficient number of non-breeding birds such a loss can be complemented within a few days, but sometimes this process can take several weeks.

Die Jungvögel bleiben zwischen zehn und zwölf Wochen im Nest. Männchen verlassen das Nest etwas früher als die größeren Weibchen. Nach dem Ausfliegen kümmern sich die Eltern noch fünf bis sechs Wochen lang um den Nachwuchs, den sie während dieser Zeit bei Bedarf auch noch mit Nahrung versorgen. In den ersten vier bis fünf Jahren leben die Adler ein Nomadenleben. Erst nach dieser subadulten Phase werden sie mit etwa fünf Jahren geschlechtsreif. Etwa ab dem sechsten Lebensjahr verpaaren sich Seeadler erstmals und gehen nicht selten eine Dauerehe mit einem Partner ein, die 20 bis 30 Jahre währen kann. Seeadler sind ein eindrucksvolles Beispiel für monogame Paarbeziehungen in der Vogelwelt. Nur im Falle des Todes eines Partners verpaaren sich Seeadler neu. In Gebieten mit einer ausreichenden Zahl von unverpaarten Vögeln kann es innerhalb weniger Tage zu Neuverpaarungen kommen. Dies kann aber auch mehrere Wochen dauern.

Bieliki w Wielkopolsce są regularnie obrączkowane. Pisklętom są zakładane dwie obrączki: standardowa z adresem stacji ornitologicznej i obserwacyjna kolorowa. Każda obrączka posiada indywidualny, niepowtarzalny numer. W analogiczny sposób są znakowane bieliki w całej Europie. Każdy więc może współuczestniczyć w badaniach. Wystarczy zrobić zdjęcie zaobráczkowanemu bielikowi, podać okoliczności obserwacji i przesłać na adres Stacji Ornitologicznej w Gdańsku (stornit@miiz.waw.pl). Dzięki takim danym dowiadujemy się coraz więcej o biologii ptaków i możemy je skuteczniej chronić.

White-Tailed Sea Eagles in Greater Poland are regularly ringed at the nest as nestlings. Chicks receive two rings: the standard ornithological one and a color one for observation. Each ring has its individual and unique code. The same methodology is undertaken within the whole Europe, and everybody is invited to join the research program. It is as easy as taking a photo of a ringed bird and sending it to the Ornithological Station in Gdańsk (stornit@miiz.waw.pl). Thanks to such data the birds' biology is better understood enabling implementation of more efficient protection measures.

In Polen werden Seeadler regelmäßig als Jungvögel in den Nestern beringt. Jeder Adler erhält zwei Ringe: Einen kleineren sogenannten Kennring und einen größeren Farbring zur Erkennung auch über größere Entfernungen. Jeder dieser Ringe hat eine einmalige Codierung aus Buchstaben und Zahlen. Auch in anderen europäischen Ländern wird analog verfahren. Auf diese Weise kann jeder bei der Erforschung der Seeadler mitmachen, indem er Beobachtungen und abgelesene Ringkombinationen meldet. Wer mit der Kamera unterwegs ist, kann einen beringten Vogel fotografieren und das Bild an die Vogelwarte in Gdańsk (Danzig) schicken (stornit@miiz.waw.pl). Dank solcher Unterstützung kann die Biologie der Seeadler besser erforscht und können weitere effektive Schutzmaßnahmen ergriffen werden.

Czynną ochroną bielika i innych gatunków ptaków szponiastych zajmuje się Komitet Ochrony Orłów. Jest to najstarsza organizacja ekologiczna, powstała w 1981 roku. Członkowie KOO inwentaryzują gniazda tych ptaków, oceniają efekty lęgów, obrączkują pisklęta. Ponadto wspierają leśników i Regionalne Dyrekcje Ochrony Środowiska w ustanawianiu stref ochronnych. Z działaniami KOO można się zapoznać na stronie www.koo.org.pl.

The oldest ecological organization involved in active conservation of the White-Tailed Sea Eagle and other raptors was initiated in Poland in 1981 by the Eagle Conservation Committee (KOO). Their members regularly monitor nests, research the breeding efficiency, ring the chicks and support both foresters and Regional Directorate for Environmental Protection in implementation of protection zones. More about KOO activities can be found on the web page: www.koo.org.pl.

Die älteste Organisation, die sich dem Schutz der Seeadler und anderer Greifvögel verschrieben hat, ist das Adlerschutzkomitee (KOO), das bereits 1981 gegründet wurde. Seine Mitglieder überwachen die Nester, untersuchen den Bruterfolg, beringen die Jungvögel und beraten Förster und regionale Umweltverwaltungen bei der Einrichtung von Horstschutzzonen. Weitere Informationen über die Arbeit des KOO auf dessen Internetseite www.koo.org.pl.

Jaka jest przyszłość bielika? W czasach gdy na naszych oczach wymierają głuszce, cietrzewie, dropie, rycyki, czajki i dziesiątki innych gatunków, bielik zaadaptował się do przekształconego środowiska. Dawniej intensywnie tępiony, gniazdował tylko w głębi wielkich kompleksów leśnych. Objęcie go prawną ochroną, eliminacja DDT, a przede wszystkim wprowadzenie w lasach stref ochronnych wokół jego gniazd umożliwiło skuteczne odchowywanie potomstwa. Nowe pary osiedlają się w małych kępach leśnych. Bieliki gniazdują nie tylko w parkach narodowych i rezerwatach, ale głównie w lasach gospodarczych. Współpraca leśników z ornitologami pokazała, że można połączyć działania gospodarcze z ochroną ptaków, o czym świadczy stały wzrost liczby par lęgowych. Podczas spacerów za miasto warto mieć lornetkę, by podziwiać majestatycznie krążące te prawdziwe perły naszej przyrody.

What is the future of the Polish White-Tailed Sea Eagle? When the Capercaillie, Black Grouses, Bustards, Black-Tailed Godwit, Lapwing and dozens of other species die out before our eyes the White-Tailed Sea Eagle, against all the odds, has somehow managed to adapt to a transformed environment. Heavily persecuted in the past, the species was forced to nest in the deepest parts of Poland's largest forests. Fortunately further improvements to legal protection, banning the use of DDT together with the introduction of protection zones around nests have each helped to improve reproduction figures. Now new pairs regularly occupy small forested areas. Today Polish White-Tailed Sea Eagles do not only nest within national parks or protected areas, their territories now extended into many commercial forests throughout Poland. There is now excellent mutual cooperation between foresters and ornithologist in Poland, this partnership has resulted in improved and more effective protection for the White-tailed Eagle resulting in the population increases we see in Poland today.

Wie sieht die Zukunft der polnischen Seeadler aus? Während Auerhuhn, Birkhuhn, Großtrappe, Kiebitz, Uferschnepfe und weitere Arten vor unseren Augen aussterben, hat es der Seeadler gegen alle Unbilden geschafft, sich an eine vom Menschen stark transformierte Umwelt anzupassen. Nach starker Verfolgung durch den Menschen hatte sich die Art über lange Zeit tief in die größten Wälder Polens zurückgezogen. Diese Zeiten sind glücklicherweise vorbei. Ein verbesserter gesetzlicher Schutz, das Verbot von DDT und die Einrichtung von Horstschutzzonen um die Neststandorte herum - alle diese Maßnahmen haben dabei geholfen, den Seeadler in Polen zu retten und die Bestände wieder auf ein eindrucksvolles Niveau anzuheben. Heute besiedeln neue Paare sogar wieder kleinere Waldgebiete und ihr Vorkommen beschränkt sich nicht mehr allein auf Nationalparks. Immer mehr siedeln Seeadler nun auch in intensiv forstwirtschaftlich genutzten Wäldern in ganz Polen. Es existiert eine ausgezeichnete Zusammenarbeit zwischen Forstleuten und Ornithologen in Polen. Diese Partnerschaft hat maßgeblich dazu beigetragen, den Schutz der Adler zu verbessern und erheblich effektiver zu gestalten. Steigende Brutpaar-Zahlen sind der Lohn für diese Mühen. Vielleicht nehmen auch Sie bei ihrem nächsten Spaziergang außerhalb der Stadt ein Fernglas mit. Denn die Chancen stehen nicht schlecht, dass Sie einen Seeadler beobachten können, jenes majestätisch über das Land gleitende Juwel der Natur, das nun wieder fester Bestandteil der polnischen Landschaft ist.

Landscape Parks of Great Poland

Over the years many types of areal nature conservation forms have been created, among them landscape parks play very important role. The aim of the parks is to preserve natural, cultural and scenic values of particular areas as well as to popularize those assets among local communities. On the other hand the idea of landscape parks functioning is to combine nature protection with rational land use. It is also worth to note that important, but often underrated, role of parks is to function as an areas where we strive to protect harmonious landscape and to maintain proper spatial orderliness.

The nature world of Great Poland is varied. As an effect of last glaciations local relief is very diverse (what, particularly, can be observed in the scenery of so called Żerków Switzerland area). There are many lakes in the region, especially in Międzychód, Gniezno or Leszno Lakeland.

Big forests are present too (Noteć and Zielonka Forest) as well as vast proglacial valleys. Interesting landscape was often created as a result of human management. As it can be seen in Konin Valley, covered by mowed meadows and cattle or sometime geese pastures. The Barycz Valley is specific for its fish farming ponds. The area of Turew village represents typical agricultural landscape dominated by arable land with famous midfield network of wooded shelterbelts created in 19th century by general Dezydery Chłapowski – local land owner and legendary pioneer of sustainable agriculture. The Cistercian Abbey of Łąd by Warta river or the Ostrów Lednicki Island represent the most precious heritage of our settlement culture – honored as a Polish Monuments of History.

To protect natural and cultural values described above 13 landscape park have been created, they are gathered in the Landscape Parks Association of Greater Poland Voivodeship.

The Association runs two Centers for Ecological Education in Chalin and Łąd. Carried out activities influence the level of ecological awareness within the society, what helps to understand complex processes taking place in surrounding nature and rise popularity for nature protection activities.

Janusz Łakomiec

Director of Landscape Parks Association of Greater Poland Voivodeship

Landschaftsparks in Großpolen

Über die Jahre sind zahlreiche Formen des Flächen-Naturschutzes entstanden. Unter ihnen spielen die Landschaftsparks eine besonders wichtige Rolle. Ihr Ziel ist es, die natürliche, kulturelle und landschaftliche Besonderheit bestimmter Gebiete zu bewahren und sie zugleich unter den Bewohnern der betreffenden Regionen bekannt zu machen.

Eine Besonderheit des Konzepts der Landschaftsparks ist es, Naturschutz und nachhaltige Landnutzung miteinander zu verbinden. Vielfach unterschätzt wird die Bedeutung der Landschaftsparks auch als Orte, an denen wir harmonische Landschaften und Landschaftsstrukturen schützen wollen.

Großpolen verfügt über sehr vielfältige Naturräume. Als Ergebnis der letzten Eiszeit ist das geografische Relief sehr variabel (was besonders anschaulich in der sogenannten Żerkower Schweiz ersichtlich ist). Es gibt eine Vielzahl von Seen in der Region, besonders an den Seenplatten von Międzychód, Gniezno oder Leszno.

Großflächige Wälder, etwa bei Noteć und Zielonka, sowie eiszeitliche Täler runden das Landschaftsbild ab.

Sehr interessante Landschaften entstanden häufig als Ergebnis menschlicher Nutzung. Ein Beispiel ist das Konin-Tal mit seinen regelmäßig gemähten Kuh- oder gelegentlich auch Gänseweiden. Das Barycz-Tal wiederum ist geprägt durch seine Fischteiche. Die Region um das Dorf Turew repräsentiert eine typische landwirtschaftliche Gegend mit Feldern und Feldgehölzen, die im 19. Jahrhundert unter der Regie des lokalen Landbesitzers und Pioniers der nachhaltigen Landwirtschaft, General Dezydery Chłapowski, entstanden.

Die Zisterzienser-Abtei von Lad an der Warthe oder die Insel Ostrów Lednicki zählen zum wertvollsten kulturellen Erbe unserer Region und sind als Polnische Geschichtsmonumente geehrt.

Um das natürliche und kulturelle Erbe zu bewahren, wurden bislang 13 Landschaftsparks geschaffen, die in der Vereinigung der Landschaftsparks der Woiwodschaft Großpolen zusammengeschlossen sind. Die Vereinigung unterhält zwei Zentren für ökologische Erziehung in Chalin und Lad. Die Arbeit dieser Zentren beeinflusst das ökologische Bewusstsein der Gesellschaft maßgeblich und hilft dabei, die komplexen Prozesse zu verstehen, die sich in unserer natürlichen Umgebung abspielen. Nicht zuletzt hilft sie auch, das Interesse am Naturschutz zu erhöhen.

Janusz Łakomiec
Direktor der Vereinigung der Landschaftsparks
in der Woiwodschaft Großpolen

Parki krajobrazowe Wielkopolski

Na przestrzeni lat powstało wiele różnych form obszarowej ochrony przyrody, wśród których istotną rolę pełnią parki krajobrazowe. Ich celem jest zachowanie walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych danego terenu przy jednoczesnym popularyzowaniu tych wartości w społeczeństwie. Założeniem tej idei jest połączenie ochrony przyrody z racjonalnym użytkowaniem danego terenu. Warto też zwrócić uwagę na istotną, niedocenianą funkcję parków jako obszarów, w obrębie których dąży się do ochrony harmonijnego krajobrazu, zachowania ładu i odpowiedniej organizacji przestrzeni.

Wielkopolska to region o zróżnicowanych walorach świata przyrody. Efektem działalności ostatniego zlodowacenia jest zróżnicowana rzeźba terenu (widoczna np. na terenie tzw. Szwajcarii Żerkowskiej) i liczne jeziora (Pojezierze Międzychodzko-Sierakowskie, Pojezierze Gnieźnieńskie, Pojezierze Leszczyńskie). Województwo może pochwalić się znacznymi kompleksami leśnymi (Puszcza Notecka, Puszcza Zielonka) czy rozległymi pradolinami. Nierzadko interesujący krajobraz powstawał przy współudziale człowieka, jak miało to miejsce w Dolinie Konińskiej (łąki stanowiące efekt wieloletniego wykaszania, z wypasem bydła i gęsi), w Dolinie Baryczy (rozległe kompleksy stawów hodowlanych) czy w okolicach Turwi (krajobraz rolniczy z siecią zadrzewień śródpolnych stworzony w XIX wieku przez generała Dezyderego Chłapowskiego). Świadectwem działań człowieka w regionie są również wspaniałe zabytki kultury, jak pocysterskie opactwo w Łądzie nad Wartą, czy Ostrów Lednicki, uhonorowane wpisem na prestiżową listę Pomników Historii. Aby zabezpieczyć opisywane wartości przyrodnicze i kulturowe w regionie powołano dotychczas 13 parków krajobrazowych, tworzących Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego. Działania służb polegają między innymi na współpracy przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, udziale w pracach związanych z wydawaniem pozwoleń wodnoprawnych, opiniowaniu wniosków o usunięcie drzew i krzewów itp. Istotne znaczenie dla ochrony środowiska ma także inwentaryzacja przyrodnicza, czynna ochrona przyrody oraz przedsięwzięcia edukacyjne. Zespół zarządza także Ośrodkami Edukacji Przyrodniczej w Chalinie i Łądzie. Prowadzone działania wpływają na wzrost poziomu świadomości społecznej, co w efekcie ułatwia zrozumienie skomplikowanych procesów zachodzących w środowisku i sprawia, że aktywność na rzecz ochrony przyrody staje się coraz powszechniejsza.

Janusz Łakomiec
Dyrektor Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego

ISBN 978-83-7518-757-1